

Woronowski, Franciszek

Autentycznie pasterska formacja diecezji

Studia Teologiczne 16, 111-127

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. FRANCISZEK WORONOWSKI

AUTENTYCZNIE PASTERSKA FORMACJA DIECEZJI

Treść: Zagadnienie; I. Orientacja na duchowość jedności i miłości; II. Systematyczne formowanie żywej komunii; III. Powszechne angażowanie w ewangelizację; IV. Caritas diecezjalna; V. Świadome tworzenie nowej rzeczywistości ziemskiej; VI. Ogólnodiecezjalna troska o seminarium duchowne; VII. Stała formacja duszpastersko-apostolska; Wnioski.

ZAGADNIENIE

W dobie głębokich przemian w świecie oraz pogłębiania życia Kościoła i nowej ewangelizacji nie do uniknięcia są głębsze przemiany w formowaniu życia diecezji - Kościoła partykularnego.¹ Kościół powszechny zmierza do coraz większego ożywienia swego życia, do ożywienia ewangelizacji, uświęcania wszystkich,² mobilizowania do apostołstwa³ i wprowadzania w całość życia chrześcijańskiej nauki społecznej.⁴ W pogłębianiu swego życia Kościół dąży do przemiany religijności legalistycznej i biernej, polegającej w zasadzie na trosce jedynie o własne swe zbawienie chrześcijanina przez przestrzeganie nakazów i zakazów, w religijność świadomego zjednoczenia w Chrystusie i wzajemnej miłości, kształtującej komunie chrześcijan („*unum in Christo*”), świętość miłości⁵ i ewangelizo-

¹ KPK kan. 368-369, 372, 374.

² KK 39-42.

³ Wyraził to Sobór Watykański II szczególnie w osobnym *Dekrecie o apostołstwie świeckich*, w *Konstytucji dogmatycznej o Kościele* (szczególnie 33, 34), wyakcentował Jan Paweł II w Posynodalnej Adhortacji Apostolskiej *Christifideles laici* z dnia 30 grudnia 1988.

⁴ Por. *Słownik katolickiej nauki społecznej*, red. naukowa Wł. Piwowarski, Warszawa 1993, s. 76-77.

⁵ KK 42; Jan Paweł II, Posynodalna Adhortacja Apostolska *Pastores dabo vobis*, 19, 49; zob. także F. Woronowski, *O nowy dynamizm formacyjny w wyższych seminariach duchownych*, Łomża 1997, s. 17; *Ku nowej jakości życia i bytowania*, Łomża 1997, s. 29.

wania całej rzeczywistości doczesnej. Kościół odczytuje więc coraz głębiej Chrystusa i jego dzieło, swoją istotę jako tajemnicę, komunię i miłość⁶ oraz dąży do stawania się żywą komunią miłości.

Dążenie Kościoła do kształtowania się życia swoich członków w komunię miłości, jest procesem odrodzenia się i pogłębiania życia chrześcijańskiego, który ma postępować i wnikać coraz głębiej w świadomość i życie chrześcijan. Kościół jest bowiem Mistycznym Ciałem Chrystusa, organizmem, którego Głową jest Jezus Chrystus, poszczególni chrześcijanie przez wiarę i chrzest są wcieleni w Niego,⁷ jednoczy ich Eucharystia, zasadą życia jest Duch Święty, a prawem życia wzajemna miłość jako najwyższa zasada organicznej jedności.⁸ Kościół coraz głębiej uświadamia sobie swoją istotę i formuje życie chrześcijańskie jako zjednoczenie z Chrystusem i w Nim członków swoich w komunię miłości, uświęcenia i budowania cywilizacji miłości. Dokonuje się więc daleko sięgające pogłębianie życia chrześcijańskiego, występuje coraz wyraźniej nowa ewangelizacja i formowanie chrześcijan w ludzi miłości. Chrześcijańska religijność indywidualistyczna i legalistyczna oraz kultu zewnętrznego ustępuje miejsca religijności komunalnej - żywego zjednoczenia w Chrystusie, apostołskiego zaangażowania, miłości i tworzenia cywilizacji tą ostatnią przepojonej.

Głębokie przemiany w Kościele powszechnym nie mogą pomijać poszczególnych diecezji. Każda z nich jest żywą i integralną częścią Kościoła powszechnego - Mistycznego Ciała Chrystusa. Przez ożywienie religijności w każdej z nich dokonuje się ożywienie całego Kościoła, a każda z nich winna tak pogłębiać swe życie religijne, jak wymaga tego jego istota i przejawiające się w nim dążenia. Poszczególne diecezje mają więc dziś za najwyższe i najgłębsze zarazem zadanie przeobrażenie się w świadome komunie miłości w Chrystusie zespolone, a więc święte i budujące cywilizację miłości w świecie.⁹

Wobec niezbędności przeobrażania diecezji w duchu przemian, które zarysowały się już w Kościele powszechnym i pogłębiają się, jawi się pytanie: jakie szczególne działania należy podjąć w niej w obecnej dobie, aby nadać za odnową całego Kościoła, tej odnowie służyć i ją przyspieszać. Idzie więc o to, na jakie czynniki należy położyć szczególny nacisk w formacji Kościoła partykularnego, aby stawała się au-

⁶ *Pastores dabo vobis*, 12.

⁷ KK 31; DE 22; DM 15, 36.

⁸ KK 7, 8, 14; *Christifideles laici*, 12, 20.

⁹ Paweł VI, przemówienie na zakończenie Roku Świętego (25 grudnia 1975), AAS 68/1976/2/143-145; Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia*, 14; *List do Rodzin*, 13.

tentyczną komunią miłości - społecznością świętych i budujących nową rzeczywistość ziemską o klimacie cywilizacji miłości i życia.

W diecezjach naszych, tkwiących głęboko w wielowiekowych pojmowaniach i kształtowaniach w nich życia religijnego, występuje nieodzowna potrzeba położenia szczególnego akcentu na kilka czynników. Należy zaliczyć do nich omawiane niżej.

I. ORIENTACJA NA DUCHOWOŚĆ JEDNOŚCI I MIŁOŚCI

W orientacji na duchowość jedności i miłości idzie o pogłębianie pojmowania chrześcijaństwa jako Mistycznego Ciała Chrystusa w Nim zjednoczonego (z Nim i w Nim ludzi między sobą), organicznie niejako duchowo zjednoczonego, wzajemnej miłości czynnej na co dzień, świętego miłością Boga i człowieka oraz w tej miłości kształtującego porządek doczesny. Idzie więc o przemianę religijności legalistycznej w religijność świętości miłości, czyli w religijność „*unum in Christo*”.¹⁰ Orientacja na taki charakter religijności chrześcijańskiej i jej aktualizowanie w diecezji jest kluczowym czynnikiem jej odrodzenia i zdynamizowania życia religijnego.

Tkwiąmy wciąż głęboko w religijności spłyconej i zawężonej do zachowywania form zewnętrznych, zachowywania ich tylko ze względu na własne zbawienie i traktowanie Kościoła jako instytucji pomagającej nam w zbawieniu się. Dziś jednak sięgamy coraz głębiej do źródeł, odczytujemy tajemnicę Kościoła i naszego żywego zjednoczenia z Nim i Jego Głową, Jezusem Chrystusem, w Jego Duchu Świętym; pojmujemy lepiej naszą organiczną jedność w tymże Duchu, który ożywia i jednoczy całe Mistyczne Ciało;¹¹ zdajemy sobie sprawę z wcielenia nas w Chrystusa i Jego Mistyczne Ciało (KK 11) i zjednoczenia na podobieństwo jedności witalnej - jedności pędów jednej Winorośli (J 15, 5).¹² Pogłębia się więc chrześcijańska świadomość i chrześcijanie angażują się w apostołstwo oraz w kształtowanie życia doczesnego w zgodne ze społeczną nauką Kościoła. Ten proces pogłębia się i powoli zatacza coraz szersze kręgi. Proces ten jednak trzeba pogłębiać i przyspieszać, ustawiając całokształt formacji religijnej całej diecezji.

¹⁰ Szersze wyjaśnienie i uzasadnienie zob. F. Woronowski, *O nowy ład ludzkiego bytowania*, Łomża 1996, s. 79; *Ku nowej jakości życia i bytowania*, s. 28-29.

¹¹ KK 13; DE 2; J a n P a w e ł I I, *Encyklika Dominum et Vivificantem*, 25-26; *Christifideles laici*, 12, 13.

¹² *Christifideles laici*, 12.

Aby wymieniony wyżej proces mógł się pogłębiać i przyspieszać, trzeba nastawienia się diecezji na nowy sposób chrześcijańskiego myślenia i formację postaw miłości. Trzeba bowiem powszechnego w diecezji rozumienia jej jako mistycznej jedności w Chrystusie i Jego Duchu Świętym, odpowiedzialności za cały Kościół i w nim za nią samą, angażowania się na co dzień w miłość chrześcijańską i ewangelizowanie całego porządku życia doczesnego. Religijność deklarowania przynależności do Kościoła i ograniczona do zachowywania niektórych zwyczajów i tradycyjnych praktyk powinna ustępować miejsca religijności żywej więzi z Bogiem, życia sakramentalnego, zaangażowanej i społecznej, świętości miłości. Wyjściowym i zarazem kluczowym elementem przeobrażeń we współczesnej diecezji powinna stać się formacja duchowości witalnego zjednoczenia w Chrystusie, świętości - wyrażającej się miłością, która jest fundamentem komunii i ewangelizowania całego porządku doczesnego, a więc duchowości głębokiej wiary i wzajemnej miłości.¹³ Osiągnięcie takiej duchowości członków diecezji powinno stać się kluczem nowych przemian i odnowienia Kościoła. Ono ma wyznaczać kierunek formacji przez duszpasterstwo w diecezji prowadzonej i wiodącym założeniem życia religijnego każdego jej członka.

Duszpasterstwo wszystkich szczebli i kierunków ma się orientować na duchowość miłości. Duszpasterze winni stawać się ludźmi miłości,¹⁴ swoim przykładem rozbudzać ducha miłości i zjednoczenia w Chrystusie oraz całą swą pasterską działalność orientować na formację takiej duchowości chrześcijan. Działanie administracyjne, organizacyjne i dotyczące spraw materialnych ma wynikać z potrzeb formacji duchowości i iść za nią, a nie stawać czymś w duszpasterstwie na pierwszym miejscu. Orientacja duszpasterstwa na formowanie duchowości żywej wiary i miłości jest zasadniczym elementem autentyczności pasterskiej i warunkiem dynamicznego odrodzenia religijnego życia diecezji oraz realizacji jej wizji jako komunii miłości.

Witalne zjednoczenie w Chrystusie i życie w pełnej miłości chrześcijańskiej na co dzień konkretyzowanej jest powołaniem wszystkich chrześcijan. Przez wiarę, chrzest, Eucharystię, inne sakramenty i dary Ducha Świętego wcielają się w Chrystusa (KK 31; DE 22), trwają w jedności z Nim i mają oni wzajemnie miłować się (J 13, 34; 15, 12). Wzajemna miłość jest znakiem rozpoznawczym przynależności do

¹³ Ga 5,6; Jan Paweł II, *Bożonarodzeniowe Orędzie 1986*.

¹⁴ *Pastores dabo vobis*, 49.

Chrystusa i Jego Mistycznego Ciała. Diecezja, jako partykularny Kościół, jest z natury chrześcijaństwa komunią,¹⁵ „*unum in Christo*”, jednością (na podobieństwo winnego krzewu) z Chrystusem Głową zjednoczoną i przez Ducha Świętego zespalaną, ożywianą i uświęcaną. Jest więc nie tylko społecznością pod przewodnictwem biskupa zorganizowaną formalnie, lecz rzeczywistością w Duchu Świętym wewnętrznie zjednoczoną, w porządku życia nadprzyrodzonego organiczną (KK 7). Taka społeczność winna promieniować najgłębszą duchowością, żyć miłością i odznaczać się braterstwem w Chrystusie. Lud Boży diecezji z natury chrześcijaństwa i przynależności do Kościoła - Mistycznego Ciała Chrystusa - ma więc dążyć do duchowości jedności w Nim i miłości, tę duchowość pogłębiać i nią promieniować.

Pogłębiająca duszpasterstwo i życie religijne diecezji orientacja na duchowość jedności i miłości jest niezbędna dla odnowienia, apostołskiego zdynamizowania, formowania komunii i ewangelizowania całokształtu życia. Niezbędność takiej orientacji życia diecezji wymaga zaś konsekwentnie realizacji dalszych innych założeń jako czynników przeobrażeń życia Ludu Bożego.

II. SYSTEMATYCZNE FORMOWANIE ŻYWEJ KOMUNII

Do tych wyżej wymienionych założeń należy systematyczne formowanie świadomej swej natury żywej komunii chrześcijańskiej miłości. Skoro bowiem chrześcijaństwo jest z natury swojej mistycznie organiczną wspólnotą powołaną do świętości miłości, autentyczne pasterstwo ma za zadanie systematycznie, z pokolenia na pokolenie, formować cały Lud Boży diecezji w witalne „*unum in Christo*”, w komunie żywej wiary, społecznej modlitwy, eucharystycznej i wzajemnej miłości - współbratającej, uświęcającej i kształtującej chrześcijańską rzeczywistość ziemską. Zadaniem pasterstwa w diecezji jest więc tworzenie nowej (w stosunku do istniejącej) rzeczywistości życia diecezjalnego.

Jak wykazuje obserwacja życia diecezji, przeprowadzane rozpoznania charakteru religijności, analiza zjawisk na płaszczyźnie religijno-społecznej, stosowanych metod katechizacji i duszpasterstwa i zjawisk w niej występujących o wspólnocie mówi się okazjonalnie, tworzy się na niektórych odcinkach życia diecezjalnego zewnętrzne formy mające podkreślać wspólnotowość, są to jednak pierwsze zaledwie kroki w formowaniu świadomych komunii miłości. Natura głębiej odczy-

¹⁵ Tamże, 12.

tywanego chrześcijaństwa wymaga dalszych i powszechnie dokonywanych w diecezjach przemian. Wysiłki duszpasterskie i apostołskie powinny przechodzić w systematyczne formowanie życia rodzinnego, grup i całych parafii, a przez nie całej diecezji w świadome i żywe komunie, zmieniające oblicze diecezji w nową rzeczywistość na zasadach Ewangelii kształtowaną.

Systematyczne formowanie żywej komunii diecezjalnej polega na nieustannym w całej diecezji (a nie tylko w jakiejś grupie lub nielicznych zespołach) kształtowaniu życia rodzin, domowych Kościołów,¹⁶ w prawdziwe ogniska świętości i miłości; na żywym jednoczeniu się rodzin między sobą - angażujących wspólnie: w chrześcijańskie wychowanie potomstwa, wspólne modlitwy i uczestnictwo w Eucharystii, we wzajemną wymianę usług i dóbr, w społeczne przeobrażanie rzeczywistości swego życia w ewangeliczną, w formowanie cywilizacji miłości.¹⁷ Obejmuje ono jednocześnie zespalanie grup i ruchów religijnych we wiążącą je w jedność realizację religijności „*unum in Christo*”, czyli w zespalający chrześcijan „*ruch Unum*”¹⁸. Ma on bowiem za cel właśnie formowanie chrześcijan w komunie (w *unum*, czyli jedno). Wymaga ono jednocześnie kształtowania każdej parafii, wspólnotę różnych mniejszych w niej wspólnot, w jedną komunie parafialną, w której pogłębia się świadomość i postawa jedności z innymi parafiami, z biskupem diecezjalnym i całą diecezją. Kształtowanie parafii w żywą komunie (parafialne *Unum*) ma istotne znaczenie w przeobrażaniu diecezji w komunie. W niej bowiem umiejscawia się Kościół partykularny i powszechny.¹⁹ Jest ono jednoczeniem diecezji idącym od dołu. Winni je nasilać wszyscy w parafii i przy pomocy wszystkich środków temu celowi służących i w sposób systematyczny. Wreszcie systematyczne formowanie żywej komunii diecezjalnej polega na działaniu w tym kierunku biskupa i centralnych instytucji diecezjalnych. Te więc winny stanowić czynnik jednoczenia całej diecezji w komunie miłości (a nie tylko administrowania i legalności) i w tym kierunku działać odgórnie oraz dalekosiężnie ku wizji diecezjalnej komunii, mającej „jedno serce i jedną duszę” (Dz 4, 32), czyli tworzącej w jedności z Chry-

¹⁶ KK 11; DA 11; Jan Paweł II, Adhortacja Apostolska *Familiaris consortio*, 21.

¹⁷ *Dives in misericordia*, 14; *List do Rodzin*, 13.

¹⁸ Zob. F. Woronowski, *Nasza polska i chrześcijańska droga do pełni dobra*, Lubaczów-Łomża 1991, s. 22-23; *O nowy ład ludzkiego bytowania*, s. 79-80; *Ku nowej jakości życia i bytowania*, s. 28-31.

¹⁹ *Christifideles laici*, 26.

stusem, Głową, w jego Duchu Świętym i między sobą mistyczny organizm, zgromadzenie synów Bożych w Synu Ojca wszystkich.²⁰

Systematyczne formowanie diecezji w komunie miłości, oddolne i odgórne, jest w odnawianiu Kościoła, w nowej ewangelizacji i niezbędnych przemian, w jej życiu czynnikiem dużej wagi. Wymaga ono daleko sięgających przemian duszpasterstwa w kierunku programowej i metodycznie nieustannie prowadzonej pracy mającej na celu życie chrześcijan (wyływającą z żywej wiary) wszechstronną miłością. Działając zaś w tym kierunku, ma za zadanie włączyć w miłość czynną i wyrastające z niej apostołstwo (DA 8) cały Lud Boży diecezji w nową ewangelizację, rozbudzić w nim drzemiące siły i nadać nowe tętno chrześcijańskiemu życiu religijnemu.

III. POWSZECHNE ANGAŻOWANIE W EWANGELIZACJĘ

Angażowanie wszystkich członków Kościoła partykularnego (zdolnych do świadomego działania) w ewangelizację jest kolejnym istotnym czynnikiem niezbędnych przemian jego życia oraz przyspieszenia przeobrażeń go w komunie miłości. Jest to czynnik wciąż jeszcze znajdujący się w cieniu, z natury Kościoła niezbędny, kryjący w sobie olbrzymie siły i możliwości i otwarty na aktualizację.

Obowiązek i prawo do apostołstwa otrzymują świeccy na mocy samego zjednoczenia swojego z Chrystusem Głową (DA 3). To stwierdzenie Sobór Watykański II uzasadnia: „Wszczepieni bowiem przez chrzest w Ciało Mistyczne Chrystusa, utwierdzeni mocą Ducha Świętego przez bierzmowanie, są oni przeznaczeni przez samego Pana do apostołstwa” (tamże). Wszyscy zatem mają nie tylko prawo do uczestnictwa w ewangelizacji świata, w którym żyją, lecz jednocześnie mają obowiązek apostołstwa i są odpowiedzialni za jego rozwój. Angażowanie wszystkich do apostołskiego działania w celu religijnego zdynamizowania diecezji jest więc sprawą wielkiej wagi i czekającą na powszechną aktualizację.

Zjednoczeni z Chrystusem i w Nim między sobą, święci i wypełniający zadania miłości na co dzień, chrześcijanie usuwają ze swego życia wszelkie przejawy zła moralnego i naprawiają wszystko, co powstaje z ludzkiej słabości. Świadomi stanowienia mistycznego Ciała Chrystusa służą sobie wzajemnie i formują - każdy według swoich możliwości - rzeczywistość ziemską w duchu współdziałania z Bogiem

²⁰ Tamże, 11,12.

oraz doskonalenia swoją pracą dzieła Stwórcy.²¹ To oni w swej chrześcijańskiej postawie działają w prawdzie, która wyzwala z zakłamania i błędu oraz podstęp²² - wprowadzonych w życie ludzkie przez szatana, „ojca kłamstwa” (J 8, 44); to oni mają nadawać pracy ludzkiej charakter podmiotowej i wyłącznie twórczej - wyrażającej ich człowieczeństwo oraz współdziałanie z Bogiem;²³ to oni są powołani i mogą chronić w swoim zasięgu środowisko naturalne - dewastowane i skażone,²⁴ wprowadzać ducha Ewangelii w życie społeczne, w gospodarkę i kulturę oraz (przez dobór odpowiednich przedstawicieli władzy na drodze wyborów) w całe życie polityczne,²⁵ wyzwalać je z anty-miłości i makiawelizmu. Żyjąc i działając w duchu Dobrej Nowiny, mogą (niezależnie od sytuacji w świecie) w zasięgu Kościoła partykularnego kształtować rzeczywistość cywilizacji miłości i życia, rzeczywistość wyzwoloną z cywilizacji rzeczy i śmierci,²⁶ pomyślną dla wszystkich i piękną. A to jest nagląca potrzeba naszych czasów wielkich możliwości z jednej strony, z drugiej strony niebываłych zagrożeń.²⁷ Powszechne angażowanie w ewangelizację jest więc w formacji życia diecezji czynnikiem olbrzymiej wagi, aktualnym i przynaglającym do zdecydowanych i na wielką skalę przemian w tej dziedzinie.

Powszechne angażowanie się członków Kościoła partykularnego w ewangelizację i przeobrażanie przez nią porządku doczesnego w autentycznie chrześcijański wymaga rozbudzenia. Trwa jeszcze, choć powoli ustępujący, podział na stronę czynną i bierną w Kościele. Szerokie kręgi chrześcijan wykazują słabe poczucie swego apostołskiego powołania i odpowiedzialności za Kościół i ewangelizację. Trzeba pogłębienia świadomości chrześcijan o ich witalnej więzi z Chrystusem i Jego Mistycznym Ciałem, rozbudzenia poczucia odpowiedzialności za Kościół, angażowania do apostołskiej działalności w konkretnych dla każdego zadaniach i rozszerzania tych zadań. Wszyscy mają ogromne możliwości przyczyniania się do rozbudzonego życia religijnego i do

²¹ KDK 34; Jan Paweł II, *Encyklika Laborem exercens*, 25.

²² J 8, 32; KDK 15-16, 26, 57, 59; DWR 1.

²³ Por. m.in. Cz. Bartnik, *Teologia pracy ludzkiej*, Warszawa 1977; E.G. Kaiser, *Theology of Work*, Westminster, 1966; L. Rossi, *Le travail humain*, Vatican 1981; Cz. Strzeczowski, *Katolicka nauka społeczna*, Warszawa 1985, s. 578-583; F. Woronowski, *O właściwą postawę robotników*, Wydawnictwo „Michalineum” 1987, s. 18-47.

²⁴ Por. J. M. Dolega, *Człowiek w skażonym środowisku*, Warszawa 1993.

²⁵ Zob. F. Woronowski, *O nowy ład ludzkiego bytowania*, s. 74-75; *Ku nowej jakości życia i bytowania*, s. 32-33.

²⁶ *List do Rodzin*, 13.

²⁷ Zob. F. Woronowski, *O nowy ład ludzkiego bytowania*, s. 8-9.

przeobrażania rzeczywistości ziemskiej. Jest pole dla działania dla dzieci, dla chorych, dla młodych i starszych, dla niewykwalifikowanych i dla uczonych, dla niezamożnych materialnie i bogatych, ekonomistów i polityków, ludzi kultury i pracy zarobkowej, dla wszystkich.²⁸ Te pola ewangelizacyjnego działania istnieją w rodzinach, w środowiskach sąsiedzkich, w parafiach, dekanatach i całej diecezji, która powinna być przeobrażona w dynamiczną komunę wszechstronnie zorganizowaną i tętniącą życiem chrześcijańskiej miłości. W powszechnym angażowaniu do apostołstwa i ewangelizowania życia na ziemi drzemią olbrzymie możliwości i droga do cywilizacji miłości. Jest to więc czynnik ogromnej wagi, a położenie nacisku na niego to potęgowanie sił ewangelizacyjnych, dynamizacja diecezji i jej przeobrażenie, nowe formowanie diecezji jako komunii.

Z powszechnym angażowaniem w ewangelizację łączy się w Kościele współczesnym przynaglająca inna potrzeba. Jest nią czynna miłość miłośnierna - spontaniczna i zorganizowana w całej wspólnotcie Kościoła partykularnego, zmieniająca jego oblicze w coraz bardziej jaśniejsze.

IV. CARITAS DIECEZJALNA

Formowanie diecezji przez orientację na duchowość jedności i miłości w Chrystusie i angażowanie wszystkich do uczestnictwa w ewangelizacji całokształtu życia, nie może rozwijać się prawidłowo bez wszechstronnie rozbudzonej i realizowanej na co dzień miłości miłośniernej. Wynika to z natury chrześcijaństwa, z nakazu Chrystusa, z nauczania Kościoła i wołania o nią i z sytuacji w świecie.

Duszpasterstwo i cały Lud Boży diecezji, która dąży do stania się żywą wspólnotą w Chrystusie, nie może nieuświadamiać sobie niezbędności wzajemnego służenia różnoraką pomocą na podobieństwo współdziałania członków i organów jednego organizmu. W organizmie każda komórka i każdy organ służą całości, a on cały otacza opieką każdą komórkę i jej spieszy z pomocą w razie jej zagrożenia. Tak jest w Kościele z samej jego natury. Każdy członek (chrześcijanin w niego wszczepiony) jest za niego odpowiedzialny i powołany do budowania go i umacniania oraz uczestnictwa w jego misyjnej działalności, a on cały troszczy się o każdego. W nim bowiem jego Głowa, Jezus Chrystus, identyfikuje się z każdym członkiem. Za wszystkich oddał swe życie w ofierze (por. np. 2 Kor 5, 14) i oświadcza, że co czynimy

²⁸ *Christifideles laici*, 45-56.

jednemu z bliźnich naszych, jemu samemu to czynimy (np. Mt 25, 40.45). Z Nim razem stanowimy Jego Mistyczne Ciało. W Ciele tym współczłonki winni identyfikować się wzajemnie, jak Chrystus identyfikuje się z nami.²⁹ Stanowiąc mistyczny organizm, Kościół partykularny, z natury swojej nie może rozwijać się bez miłości między członkami i wzajemnego służenia sobie pomocą w potrzebach. Wiara, życie sakramentalne i wzajemna miłość (a szczególnie miłosierna³⁰) są istotnymi czynnikami życia w Chrystusie. Pogłębianie życia religijnego diecezji i formowanie jej we wspólnotę w Chrystusie, w „*unum*”, o które Chrystus modli się w Wieczerniku (J 17, 21-23),³¹ bez miłości miłosiernej jest niepełne, niewystarczające i nie odpowiadające samej naturze Kościoła. Wypełnianie miłości miłosiernej na co dzień w sposób niejako organiczny jest więc nieodzownym czynnikiem autentycznego i pełnego życia Kościoła partykularnego z samej jego natury.

Tę nieodzowność potwierdza nakaz Chrystusa wzajemnej miłości jako rozpoznawczego znaku przynależności do Niego i żądanie pełnienia miłosierdzia. Ogłaszając „*nowe przykazanie*” miłości (J 13, 34),³² Chrystus nakazuje nowy ład ludzkiego bytowania: świętość miłości - życie w zjednoczeniu z Nim i chrześcijan między sobą, w którym stosunki społeczne formują się na wzajemnej solidarności i rzeczywistość ziemską kształtuje się w harmonii z duchem Dobrej Nowiny. Bezpośredni słuchacze nauki Chrystusa i przez nich do chrześcijaństwa doprowadzani pojmują je jako zjednoczenie w Nim, żyją w jedności modlitewnej i eucharystycznej oraz wzajemnej służby jedni drugim.³³ Choć skutek dziejowych uwarunkowań zakres i formy wspólnotowego niesienia pomocy w ciągu wieków ulegają pewnym zmianom (DA 8),³⁴ Kościół zawsze wyznaje i głosi miłosierdzie Boga i stara się je czynić.³⁵ Odczytując coraz głębiej swoją tajemnicę, Kościół w obecnej

²⁹ Wskazuje na to św. Paweł Apostoł, który identyfikuje się z niewolnikiem Onezymem, prosząc Filemona „przyjmij go jako mnie”, „jeśli zaś wyrządził ci szkodę lub winien cokolwiek, policz na mój rachunek” (Flm 17,18).

³⁰ *Dives in misericordia*, 8, 14.

³¹ Por. L. Stachowiak, *Ewangelia wg św. Jana*, Poznań-Warszawa 1975, s. 346-247.

³² Por. R. Schenckenburg, *Die Johannesbriefe*, Freiburg 1970, s. 192-200; C. Spicq, *Agape*, Paris 1959; L. Stachowiak, dz. cyt., s. 308-309; H. Weber, *Die Neuheit der Nächstenliebe in Neuen Testament*, I-II, Roma 1960; F. Woronowski, *Nasza polska i chrześcijańska droga do pełni dobra*, s. 20-24; *Ku nowej jakości życia i bytowania*, s. 28-29.

³³ Por. B. Schliendwein, *Ecclesia misericors*, w: *Jahrbuch der Caritaswissenschaft* 1967; F. Woronowski, *Funkcja miłości czynnej Kościoła*, Łomża 1977, s. 47-51.

³⁴ Zarysowuje je praca F. Woronowskiego, *Funkcja miłości czynnej Kościoła*.

³⁵ *Dives in misericordia*, 13, 14.

dobie z nową siłą woła o jednoczenie się chrześcijan w komunię i wszechstronne miłosierdzie. W *Dekrecie o apostołstwie świeckich* Soboru Watykańskiego II Kościół woła o pełnienie miłosierdzia wobec „wszystkich bez wyjątku ludzi i we wszystkich potrzebach” (8). W Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym, Sobór woła o miłosierdzie i braterstwo wobec wszystkich, podkreślając, „że sam Chrystus w ubogich niejako pełnym głosem odwołuje się do miłości swoich uczniów” (88). W oparciu o naukę Soboru Watykańskiego II Paweł VI stawia przed chrześcijaństwem (25 grudnia 1975) hasło budowania „cywilizacji miłości” (*la civiltà dell’amore*),³⁶ której nie ma bez rozwijania wszechstronnego miłosierdzia czynnego. Jan Paweł II, nawiązując do wymienionego hasła, w Encyklice *Dives in misericordia* wykląda naukę o miłosierdziu Bożym i znaczeniu naszego miłosierdzia wobec współbraci w potrzebie (por. szczególnie n. 14). Jednocześnie Papież nawołuje do solidarności i miłosierdzia w przemówieniach podczas swoich pielgrzymek apostołskich i przy innych okazjach. W *Orędziu na XXIV Światowy Dzień Pokoju* - 1 stycznia 1993 roku Jan Paweł II, wskazując na znaczenie miłosierdzia, woła: „Jeśli pragniesz pokoju, wyjdź naprzeciw ubogim” (5). Dobra ziemi nie mogą być wykorzystywane tylko przez nielicznych.³⁷ Mają służyć wszystkim. W dostępie do nich ma służyć sprawiedliwość a przede wszystkim najgłębsza ludzka i chrześcijańska solidarność, miłość miłosierna. Duszpasterski i ekumeniczny Sobór Watykański II, podkreślając wszechstronność miłosierdzia chrześcijańskiego,³⁸ posoborowe dokumenty Kościoła i postawa papieży oraz ich nawoływanie nie pozostawiają cienia wątpliwości o potrzebie ożywienia miłosierdzia chrześcijańskiego i jego realizacji na co dzień przez wszystkich chrześcijan.

Takiego ożywienia i powszechnego realizowania miłosierdzia przez chrześcijan wymaga również w sposób przynaglający sytuacja w świecie. Różnorodne cierpienia i nędza wielu ludzi - szczególnie w dziedzinie duchowej, w życiu rozbitych i chorych (fizycznie i duchowo) rodzin, ofiar alkoholizmu i narkomanii, mnóstwo ludzi bez pracy i wiele innych zjawisk - to nie zjawiska z innej planety, lecz z rzeczywistości w naszym zasięgu, w najbliższych sąsiedztwach, w naszych parafiach i środowiskach życia oraz działania. Żyjemy zaś w takich warunkach cywilizacyjnych, w których niesienie pomocy współbra-

³⁶ AAS 68/1976/2/145.

³⁷ Jan Paweł II, Encyklika *Centesimus annus*, 31, 37.

³⁸ Por. W. D i r k s , *Caritas im Geiste des Konzils*. Freiburg 1967.

ciom jest łatwe i możliwe wobec ludzi gdziekolwiek przebywają (por. DA 8). Formowanie współczesnego Kościoła partykularnego (i nie tylko) w komunię bez rozbudzenia w nim, pogłębienia i wszechstronnego rozwijania miłosierdzia czynnego nie ma szans powodzenia. Jest bowiem sprzeczne z istotą Kościoła, który jest - jak podkreślono wyżej - Mistycznym Ciałem Chrystusa, Mistycznym Organizmem.

Dążąc do zdynamizowania religijno-społecznego życia diecezji, trzeba rozbudzać w nim i prowadzić ku wszechstronnemu rozwojowi miłosierdzie czynne. Jest to istotny czynnik chrześcijańskiego życia i pozostawianie go na marginesie życia diecezjalnego, jest jedną z głównych przyczyn jej niedomagań.

Rozbudzanie, organizowanie i nasilanie miłosierdzia czynnego w diecezji jako istotnego czynnika formowania z niej komunii w Chrystusie zespolonej, wymaga kształtowania spontanicznego miłosierdzia oddolnego i jednocześnie odgórnie organizowanego, dynamizującego to pierwsze, uzupełniającego je i scalającego.³⁹ Te obydwie niejako kierunki charytatywnego działania są niezbędne dla głęboko sięgającego ożywiania się życia religijno-społecznego i formowania się komunii.

Niezbędne jest włączanie się wszystkich w miłosierdzie czynne na co dzień. Miłosierdzie należy do istoty życia w zjednoczeniu z Chrystusem i jego Mistycznym Ciałem. Ono, jako miłość miłosierna, jest znamieniem przynależności do Chrystusa. Wszyscy więc winni pełnić je na co dzień - służąc duchowo i materialnie wszelkim potrzebom ludzi swego otoczenia i dalszym. Przez nie chrześcijanie mogą i są wezwani zmieniać świat w Królestwo Boga, który jest Ojcem miłosierdzia.⁴⁰ Rozbudzone i powszechne miłosierdzie chrześcijańskie to potęga, która może przeobrażać życie we wszystkich wymiarach.⁴¹

Jednocześnie jest niezbędne w diecezji centralne organizowanie miłosierdzia. Ma ono ożywiać powszechne miłosierdzie wyżej wymienione, nastawiać na nie i mobilizować w całej diecezji duszpasterstwo w tym kierunku, uzupełniać je, wiązać z działalnością charytatywną Kościoła w całym kraju, tworzyć instytucje charytatywne służące całej diecezji. Taka centralna w Kościele partykularnym organizacja charytatywna powinna organizować stałą formację duszpasterstwa całego Ludu Bożego: diecezjalne ośrodki niesienia pomocy rodzinom zagrożonym, ratowania ludzi, którzy uzależnili się i stoczyli na margines życia

³⁹ Zob. F. Woronowski, *Charytatywna działalność Kościoła*, Łomża 1997, s. 20-21, 24, 25-26.

⁴⁰ Ef 2, 4; *Dives in misericordia*, 1.

⁴¹ Potęgę chrześcijańskiego miłosierdzia dowiodła w naszych czasach m.in. powódź w lipcu 1997 roku, która zmobilizowała społeczeństwo do wielkiej ofiarności, solidarności i ruszenia na pomoc.

religijno-społeczny, dzieciom opuszczonym, zaniedbanym, niewychowanym i gorszonym, pomocy samotnym matkom i wiele innych. Właściwie ustawiona i dobrze zorganizowana organizacja charytatywna może zmieniać w coraz lepszą całą diecezjalną rzeczywistość życia religijno-społeczny i w szczególny sposób przyczyniać do formacji komunii diecezjalnej.

W największym skrócie podkreślone znaczenie miłosierdzia dla uświęcenia i życia ludzi oraz formacji „unum in Christo” wskazuje na ważność i niezbędność caritas w formacji diecezji w świadomą i tętniącą ewangelicznym życiem wspólnotę diecezjalną. Jednocześnie sygnalizuje ono inną potrzebę, o której mowa niżej.

V. ŚWIADOME TWORZENIE NOWEJ RZECZYWISTOŚCI ZIEMSKIEJ

„Wcieleni w Chrystusa” (KK 31; DE 22) i w Jego Mistyczne Ciało (KK 11) chrześcijanie są powołani do świętości i mają z samej natury chrześcijaństwa być świętymi, żyjąc miłością (KK 42), która z wiary wyrasta (Ga 5, 6), a jako święci są powołani do bycia i działania w świecie na sposób ewangeliczny. Wszystko, co czynią, ma odpowiadać zamierzeniom Bożym, być w harmonii z treścią ewangeliczną i budować dobro wspólne dla wszystkich. Mają więc tworzyć dobro, które jest przedmiotem miłości w Bogu mającej swe źródło, a usuwać z życia zło moralne, które jest przedmiotem anty-miłości. Należy to do istoty życia chrześcijańskiego.

Z zasady tworzenia dobra przez życie chrześcijańskie wynika zasada uświęcania pracy ludzkiej, tworzenia przez nią dobra dla wszystkich, przeciwstawienia się anty-miłości, formowania cywilizacji chrześcijańskiej (cywilizacji miłości) i budowania przez nią rzeczywistości ziemskiej w duchu Ewangelii. W formacji diecezji jako komunii w Chrystusie zespolonej, świadome kształtowanie takiej rzeczywistości ziemskiej musi stanowić niezbędny element. Duszpasterstwo wszystkich szczebli i każdego w nim kierunku oraz każdy członek diecezjalnej wspólnoty winni przyczyniać się do nadawania całej rzeczywistości życia na ziemi charakteru chrześcijańskiego, wyzwolenia z egoizmu, walki i brzydoty wynikającej ze skażenia grzechem.

Czynnik ten wymaga więc ducha uświęcania pracy ludzkiej, nadawania jej świadomie charakteru współdziałania z Bogiem. Chrześcijanie, jako zjednoczeni z Bogiem i mający za najwyższe prawo wzajemną miłość, nie mogą bez zerwania tego zjednoczenia budować rzeczywistości anty-miłości. Choć nie jest wprost celem życia chrześcijań-

skiego budowanie ładu dobra na ziemi (celem tym jest chwała Boża, uświęcenie i zbawienie), wynika ono jednak jako następstwo współdziałania z Bogiem i nakazu miłości. Święci - zjednoczeni w Chrystusie i realizujący prawo miłości - nie mogą akceptować panowania zła moralnego, przeciwstawnego Bogu i miłości, lecz je swoim życiem i całą postawą odrzucać a przez nie tworzyć ład miłości chrześcijańskiej. Mają więc z samej natury chrześcijaństwa wprowadzać w ład społeczny i gospodarczy, w kulturę i politykę, w całą rzeczywistość ziemską, panowanie zasad Ewangelii: prawdę, sprawiedliwość i miłość. To nie jest jakieś „mieszanie się Kościoła w politykę”, to jest obowiązek wynikający z istoty religijności chrześcijańskiej. Współdziałający z Bogiem ludzie mają obowiązek jednoznacznego kształtowania rzeczywistości ziemskiej według Jego zamierzeń, kategorycznego odrzucania budowania jej na zasadach anti-miłości i zamazywania granicy między dobrem a złem. Chrześcijanie winni żyć na co dzień autentyczną miłością i kształtować rzeczywistość według zasad „*unum in Christo*”, realizując zadania ruchu „*Unum*”, czyli religijności pełnego zjednoczenia nas z Chrystusem i między sobą w komunię miłości.⁴² Formacja świadomego tworzenia chrześcijańskiej rzeczywistości ziemskiej diecezji jest więc kolejnym strukturalnym czynnikiem jej pełnego odrodzenia i kształtowania w żywą komunię.

Nastawienie duszpasterstwa i całego Ludu Bożego na świadome formowanie nowego porządku życia i bytowania wymaga pogłębiania mentalności, odpowiedniego wychowania i wdrażania we wszechstronną ewangelizację porządku doczesnego.⁴³ Z tym zaś wiąże się ściśle nowa formacja duszpasterstwa i potrzeba szerszej troski o diecezjalne seminaria duchowne.

VI. OGÓLNODIECEZJALNA TROSKA O SEMINARIUM DUCHOWNE

Dla religijnego życia diecezji, ewangelizacji świata i kształtowania w nim cywilizacji miłości zasadnicze znaczenie ma seminarium duchowne. W nim rozwija się wykielkowane w rodzinach powołanie kapłańskie i misyjne, kształtuje duchowość pasterską, przygotowuje do wiodącego w diecezji działania i formuje jego kierunek oraz jakość.

⁴² Zob. F. W o r o n o w s k i , *Nasza polska i chrześcijańska droga do pełni dobra*, s. 26-30; *O nową jakość życia i bytowania*, s. 36-41.

⁴³ Zob. na ten temat: F. W o r o n o w s k i , *Ewangelizacja porządku doczesnego*, (Łomża) 1990.

Przez właściwe do budowania komunii miłości przygotowanie alum-nów seminarium spełnia kluczową funkcję.

Dla właściwego spełniania tej funkcji seminarium duchowne musi wypełniać (o najwyższych wymaganiach) zadania środowiska forma-cyjnego duchowości kapłanów ludzi miłości.⁴⁴ Zasady formacji w tym środowisku naświetlił Jan Paweł II w Posynodalnej Adhortacji Apo-stolskiej *Pastores dabo vobis*. Przez formację ludzką, duchową, intelek-tualną i pasterską seminarium ma ukształtować w kandydatach do ka-płaństwa podstawową relację z Chrystusem Głową i Pasterzem, upodobnić do Niego i rozpalić w nich miłość pasterską.⁴⁵ Jest to zada-nie trudne i wielkiej odpowiedzialności.

W zadaniu tym - tak ważnym dla całokształtu życia diecezji - po-winni wspierać seminarium wszyscy kapłani i cały Lud Boży. Od ukształtowania bowiem ducha przyszłych prezbiterów będzie zależa-ło tak wiele w formacji diecezjalnej komunii miłości. Pomoc semina-rium w formacji prezbiterów jest więc jednym z najważniejszych pól apostolskiego działania wszystkich do niego powołanych. Wszyscy przez chrzest włączeni w Kościół, powołani do udziału w jego misji i odpowiedzialni za niego, powinni brać szeroki udział we wspieraniu formacyjnego ośrodka kapłanów.

Zmobilizowanie całego Ludu Bożego diecezji do troski o semina-rium duchowne jest istotnym czynnikiem odrodzenia i budowania jej jako komunii miłości. Mieści ona bowiem w sobie szeroki wachlarz działań apostolskich.

Wśród form działania Ludu Bożego na rzecz swego seminarium to przede wszystkim nieustanne modlitwy o kształtowanie przez Du-cha Świętego głębokiej duchowości powołanych do prezbiteratu, o nowe powołania i ich rozbudzania w rodzinach.⁴⁶ Wraz z indywidualnymi i społecznymi modlitwami to pedagogiczne współdziałanie z seminarium, współdziałania apostolskie w różnych kierunkach mobili-zujące kandydatów do prezbiteratu i budzenie nowych powołań. Wreszcie ważnym elementem omawianej troski jest wszelka pomoc w wyposażaniu seminarium w środki jego wszechstronnego rozwoju.⁴⁷

Wszechstronne zmobilizowanie Ludu Bożego do szeroko rozwi-

⁴⁴ Zob. F. W o r o n o w s k i , *O nowy dynamizm formacyjny w wyższych seminariach duchow-nych*, s. 19-22.

⁴⁵ *Pastores dabo vobis*, 21-23.

⁴⁶ Zob. F. W o r o n o w s k i , *O nowy dynamizm formacyjny w wyższych seminariach duchow-nych*, s. 62.

⁴⁷ Tamże, s. 63-64.

niętej troski o seminarium może wytwarzać w diecezji najlepszy klimat dla ewangelicznego radykalizmu w nim samym i jednocześnie służyć bezpośrednio kształtowaniu się komunii żywej wiary i miłości. W odradzaniu i pogłębianiu życia w Chrystusie diecezji należy więc potraktować je z głęboką odpowiedzialnością.

VII. STAŁA FORMACJA DUSZPASTERSKO-APOSTOLSKA

W nowej formacji życia diecezjalnego jako komunii istotnym wreszcie czynnikiem jest stała formacja tak duszpasterstwa, jak i apostołstwa świeckich. Jest potrzebna stała formacja duszpasterstwa apostołskiej miłości i jednocześnie stałe formowanie świeckich w kierunku świadomego i wszechstronnie zaangażowanego apostołstwa miłości - budującej „*Unum*” i dobro wspólne dla wszystkich.

Jan Paweł II, nawiązując do wezwań św. Pawła o rozpalenie na nowo charyzmatu Bożego (2 Tym 1, 6; a także 1 Tym 4, 14-16), podaje teologiczne uzasadnienia potrzeby stałej formacji kapłanów.⁴⁸ Jest tak bardzo potrzebna ze względu na nowe odczytywanie tajemnicy Kościoła, jego misji i formowania chrześcijan w komunii eucharystyczną i miłości.⁴⁹

Nie mniej od kapłanów potrzebują stałej formacji apostołowie świeccy. Dlatego potrzebne (a wprost niezbędne) staje się stałe formowanie świeckich członków Kościoła. Jest ona potrzebna w różnych grupach apostołskich jak i pewne formy stałej formacji zaangażowanego chrześcijaństwa. Do coraz głębszego życia duchowego i apostołskiego trzeba rozpalania powołania i umacniania świeckich tak, jak prezbiterów, choć w sposób stosowny dla świeckich i możliwości ich zaangażowania w życie i misję Kościoła. Stała formacja świeckich jest budzeniem olbrzymich sił drzemających, a tak bardzo potrzebnych w ewangelizacji świata i jego doczesnego porządku.

Stała formacja duszpastersko-apostołska, to dużej doniosłości czynnik przyspieszania i pogłębiania chrześcijaństwa, formowania w nim jedności w Chrystusie i przeobrażania rzeczywistości ziemskiej, naznaczonej egoizmem, w przepojoną wzajemną miłością ludzi. Dążąc do głębszego odnowienia Kościoła diecezjalnego i doskonalenia go w świadomą i prawdziwą komunię w Chrystusie i jego Duchu Świętym zespoloną, czynnik ten - wraz z innymi wyżej wymienionymi - musi stać się trwale w diecezji stosowanym.

⁴⁸ *Pastores dabo vobis*, 70.

⁴⁹ Szersze omówienie zob. F. W o r o n o w s k i, *O nowy dynamizm formacyjny w wyższych seminariach duchownych*, s. 70-72.

WNIOSKI

Przyspieszane pogłębieniem się samoświadomości Kościoła o swej naturze tajemnicy, komunii i misji oraz sytuacją w świecie przemiany czynią wymienione czynniki formacji diecezji nieodzownymi. Ich zaś realizacja wymaga tak od duszpasterstwa, jak i całego Ludu Bożego ewangelicznego radykalizmu, którego rdzeniem jest chrześcijańska miłość apostołska. Do formacji diecezji jako komunii - w Chrystusie Jego Duchem Świętym i wzajemną miłością zespolonej - trzeba duszpasterstwa ewangelicznego radykalizmu miłości, którego źródłem i wzorem jest wiekiuisty Pasterz Kościoła - Jezus Chrystus. Ten radykalizm miłości jest istotą pasterskiego autentyzmu i siłą ewangelizacji świata i jego porządku doczesnego. Kluczem formacji diecezji w komunie jest ustawienie duszpasterstwa na ewangeliczny radykalizm miłości, przez który może ono skutecznie prowadzić Lud Boży do zjednoczenia w Eucharystii, wspólnej modlitwie i wzajemnej miłości - uświęcającej i budującej chrześcijański ład bytowania na ziemi. Potrzebą zasadniczą w nowej ewangelizacji jest zatem ustawienie duszpasterstwa na autentyzm miłości i formowanie diecezji w autentyczne komunie.

AUTHENTISCH PASTORALE FORMATION DER DIÖZESE

ZUSAMMENFASSUNG

In gegenwärtigen Veränderungen in der Kirche und in der Welt sind auch notwendige Veränderungen in Formation des christlichen Lebens in Diözesen. Die Frage: welche Veränderungen? Verfasser beweist in Antwort an diese Frage das Bedürfnis nach zahlreichen Veränderungen im Leben in der Diözese und in der Seelsorge. Vor allem ist notwendig neue Seelsorge, welche mit der authentischen pastoralen Liebe des ewigen Hirten der Kirche christliche Gemeinde formen soll. In Entwicklung dieser Behauptung zeigt er, welche Elemente die Seelsorge der Diözese besonders aktualisieren muss, um „Kommunion der Liebe“ in aktueller Wirklichkeit zu verwirklichen.